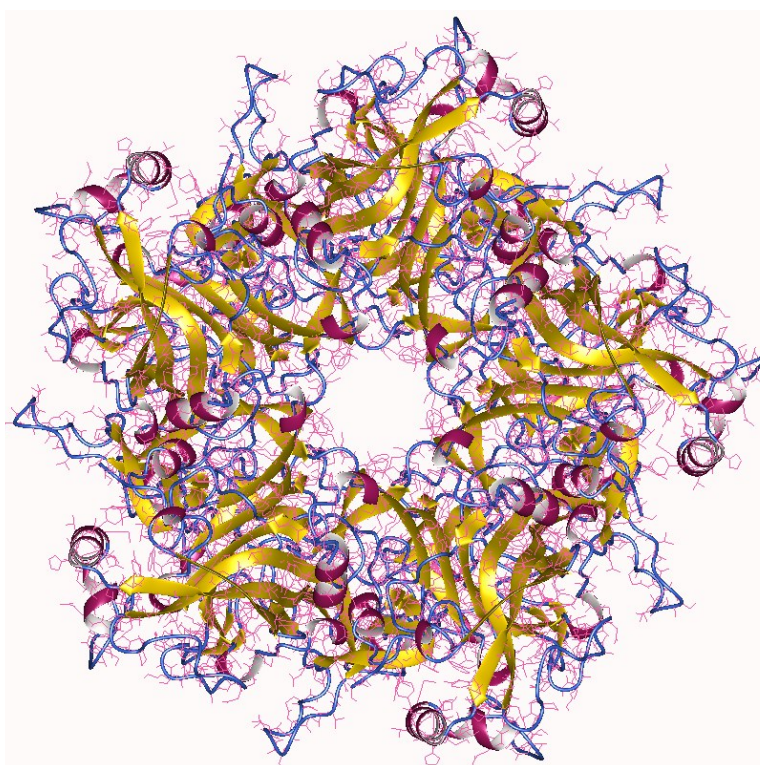

CILVĒKA PAPILOMAS VĪRUSA VAKCĪNA

Patstāvīgais darbs kursā “Ginekoloģija”

*Galvenās kapsīdu olbaltumvielas L1 pentamers,
cilvēka papilomas vīruss 11*

Linda Vītuma

Pavasaris 2020

CILVĒKA PAPILOMAS VĪRUSA (CPV / HPV¹) VAKCĪNA

Patstāvīgais darbs kursā “Ginekoloģija”

II-C, Vecmātes

Pavasaris 2020

Kopsavilkums

HPV vakcīnas rašanās vēsture

Radusies 2006.gadā, jau 2007.gadā apstiprināta teju 80 valstīs, 2011.gadā - 120 valstīs. Vācu pētnieks Haralds zur Hausens (*Harald zur Hausen*) par atklājumu, ka cilvēka papilomas vīruss varētu būt saistīts ar dzemdes kakla vēzi, saņēma Nobela prēmiju medicīnā. Viņa nopelns ir arī specifisko HPV16 un HPV 18 DNA atklāšana, kuri ir klātesoši apmēram 70% dzemdes kakla vēža biopsiju un HPV izraisīto anālo vēžu gadījumos ².

Tā kā vakcīna nav efektīva *visu* HPV celmu gadījumā, tā *neaizstāj* regulāras onkocitoloģiskās izmeklēšanas.

HPV tiek saistīts ar šādu orgānu vēža risku palielināšanos: dzemdes kakls, vulva, vagīna, penis, ānuss, mute un rīkle. Tāpēc HPV vakcīna var būt vēža saslimšanas riskus mazinoša *abu* dzimumu pārstāvjiem!

Vakcīna nodrošinot aizsardzību 5-10 gadu garumā. Cilvēkiem, kuri ir inficēti ar HPV, vakcinācija nav efektīva.

HPV vakcīnas attīstības pārskats^{3 4}

Gads	Apraksts	Komentārs
1991.gads	Pirmās paaudzes vakcīna Gardasil ar norādēm par lietošanu pirms dzimumdzīves uzsākšanas.	HPV-6, HPV-11, HPV-16, HPV-18

¹ *Cilvēka papilomas vīruss - CPV. Tekstā minēts arī kā saīsinājums HPV - human papillom virus.*

² *HPV vaccine. (2020, April 27). Retrieved May 10, 2020, from https://en.wikipedia.org/wiki/HPV_vaccine*

³ *Gardasil. (2020, April 26). Retrieved May 10, 2020, from <https://en.wikipedia.org/wiki/Gardasil>*

⁴ *Rees, C., Brblikova, P., & Pollock, A. (n.d.). Will HPV vaccination prevent cervical cancer? - Claire P Rees, Petra Brblikova, Allyson M Pollock, 2020. Retrieved May 10, 2020, from <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0141076819899308>*

Gads	Apraksts	Komentārs
2010.gads	Vakcīnas efektivitāte tiek apliecināta cilvēkiem vecumā no 9 - 26 gadiem.	
2014.gads	Gardasil-9. Papildināts ar HPV celmiem, kuri atbildīgi par papildus - 20% dzemdes kakla vēžu gadījumu.	HPV-6, HPV-11, HPV-16, HPV-18, HPV-31, HPV-33, HPV-45, HPV-52, HPV-58
2018.gads	Vakcīnas efektivitāte tiek apliecināta cilvēkiem vecumā no 27 - 45 gadiem, vīriešiem uzrādot zemāku efektivitāti kā sievietēm. Efektivitāte tiek lēsta - 80%.	
2020.gads	Tiek atklātas un aprakstītas metodoloģiskas problēmas Cervavix un Gardasil vakcīnu efektivitātes izvērtējumā pētījumos.	Rees, C., Brhlikova, P., & Pollock, A. (n.d.). Will HPV vaccination prevent cervical cancer? - Claire P Rees, Petra Brhlikova, Allyson M Pollock, 2020. Retrieved May 10, 2020, from https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0141076819899308

Komunikācija vakcinācijas lēmumu pieņemšanā

Informācijas apmaiņas kvalitāte

Kopš 2007 gada teju katru gadu un pat vairākas reizes gadā, ir izveidoti sistēmiskie apkopojumi, pētot HPV vakcinācijas pieprasījumu (pārlicības, attieksmes, uztveres, lēmumu pieņemšana, piekrišanas, atteikšanās, uzticēšanās, utt) ⁵.

Pētot tieši vecāku, kā lēmumu pieņēmēju, attieksmi, vienā no pētījumiem, piedāvāts šāds būtisko jautājumu grupējums⁶:

- * Vai profilakse ir labāka kā ārstēšana
- * Bailes no nezināmā
- * Ierobežotas zināšanas un izpratne

⁵ Cooper S, Schmidt BM, Ryan J, Leon N, Mavundza E, Burnett R, Tanywe AC, Wiysonge CS. Factors that influence acceptance of human papillomavirus (HPV) vaccination for adolescents: a qualitative evidence synthesis. *Cochrane Database of Systematic Reviews* 2019, Issue 9. Art. No.: CD013430. DOI: 10.1002/14651858.CD013430.

⁶ Marshall, S., Fleming, A., Moore, A. C., & Sabm, L. J. (2019). Views of parents regarding human papillomavirus vaccination: A systematic review and meta-ethnographic synthesis of qualitative literature. *Research in social & administrative pharmacy: RSAP*, 15(4), 331-337. <https://doi.org/10.1016/j.sapharm.2018.05.013>

- * KomPLICĒTI lēmumi par vakcināciju
- * Vecāku atbildība

Lielākā daļa vecāku pauž vēlmi lēmumu pieņemt kopā ar veselības aprūpes sniedzējiem - īpaši, ar ģimenes ārstiem, taču šajā pētījumā minēts arī apstākļi, ka paši veselības aprūpes sniedzēji tieši HPV vakcinēšanas jautājumos esot atturīgāki kā citu vakcīnu gadījumā.

Lai saruna un lēmumu pieņemšana HPV vakcinēšanas jautājumos būtu pilnvērtīga, tiek rekomendēts izstrādāt komunikācijas stratēģijas, kas ļautu informācijas apmaiņai un lēmumu pieņemšanai būt konstruktīvākai un produktīvākai.

Komunikācijas stratēģijas un lēmumu pieņemšanas algoritmi

Ārsts Džeroms Grūpmans (*Jerome Groopman*) grāmatā "Tavs Medicīniskais prāts"⁸ apraksta pamatprincipus, kā cilvēki pieņem lēmumus par savu un savu tuvinieku veselību, proti, kā tiek pieņemti ar medicīniskiem jautājumiem saistīti lēmumi. Grūpmans piedāvā šādu 3 pāru savienību:

- * Ticēšana - Šaubas
- * Daba - Tehnoloģijas
- * Minimālisms - Maksimālisms

Ārsts apgalvo, ka mēs visi, veselības aprūpes sniedzējus ieskaitot, atrodamies katrā no šiem pāriem uz līknes tuvāk vienai vai otrai pusei. Lai arī katram ir prāta stāvoklis, kuru ieņemam biežāk, mūsu atrašanās vieta, kombinācijas un argumenti, var mainīties atkarībā no lēmuma pieņemšanas apstākļiem.

Apzinoties, ka "*medicīniskais prāts*" piemīt ikvienam cilvēkam, arī veselības aprūpes sniedzējiem, mēs varētu vairāk iepazīt savu lēmumu pieņemšanas algoritmus un rast iespēju sarunas laikā iepazīt arī savu pacientu, viņa domāšanas veidu. Tad gan informācijas apmaiņa, gan lēmumu pieņemšana būtu krietni produktīvāka.

Tā vien šķiet, ka HPV vakcīnai kaut kāda iemesla dēļ vēl neizdodas kļiedēt analītisko ģimenes ārstu *šaubas*, pārliecinot viņus par jaunāko *tehnoloģiju* (proti, vakcīnas) priekšrocībām, papildinot veselības aprūpi ar vēl vienu instrumentu risku mazināšanai. Citiem vārdiem sakot - sperot vēl vienu soli *maksimālisma* virzienā cīņā ar vēzi.

⁷ Gilkey MB; Moss JL; Coyne-Beasley T; Hall ME; Shah PD; Brewer NT. (n.d.). Physician Communication About Adolescent Vaccination: How Is Human Papillomavirus Vaccine Different? Retrieved May 10, 2020, from <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26051197/>

⁸ Groopman, J. E., & Hartzband, P. (2012). *Your medical mind: How to decide what is right for you*. New York: Penguin Books.

Gadījuma analīze

Lai arī reizēm gribas būt īpašai, patiesībā ir visai mierinoši lasīt pētījumu pēc pētījuma, kurā atklāju, ka esmu tieši tāds pats cilvēks un vecāks, kā citi cilvēki pasaulē. Izmantojot pētījumos piedāvāto grupējumu par būtiskajiem jautājumiem HPV vakcinācijas gadījumā, padalos ar 2 reizēm savā mūžā, kurā pieņemu lēmumu HPV vakcinācijas kontekstā.

2013.gads - lēmuma pieņemšanas soli:

Būtisko jautājumu grupa	Konteksts	Pārdomas
* Vai profilakse ir labāka nekā ārstēšana	Pēc sarunas ar ģimenes ārsti šādu pārliecību negūstu. Pēc sarunas ar draudzeni ārsti, secinām, ka profilaktiskā onkocitoloģiskā pārbaude netiek aizstāta. Palielina neskaidrs jautājums, vai abas profilaktiskās aktivitātes summējas vai pārklājas.	Onkocitoloģiskās izmeklēšanas esamība un bažas par pārpratumiem, ka vakcīna pasargā no visiem vēža riskiem, mazina interesi par vakcinēšanu.
* Bailes no nezināmā	Informācija, ka vakcīna ir jauna. Informācija, ka vakcīna tiek izteikti mērķtiecīgi virzīta iekļaušanai valsts apmaksāto vakcīnu sarakstā.	Aizdomīgums (neuzticēšanās veselības aprūpes politikas veidotāju godprātībai) mazina interesi par vakcinēšanu.
* Ierobežotas zināšanas un izpratne	Neskaidrība, kā vakcīna darbojas, ja tā ir efektīva manai meitai, bet nav efektīva man.	Uz faktiem balstītas, procesu skaidrojošas sarunas neesamība ar uzticamu veselības aprūpes sniedzēju mazina interesi par vakcinēšanu.
* Komplicēti lēmumi par vakcināciju	Informācija par blakusparādībām un atsevišķu valstu lēmums vakcinēšanu pārtraukt. (Japāna, lēmums atsaukt pieņemts 2013.gada jūnijā - tieši mana lēmuma pieņemšanas brīdī).	Japānas valdības lēmums būtiski ietekmē manu lēmumu. Apkopojums par Japānas gadījumu: HPV vaccination crisis in Japan - The Lancet. (n.d.). Retrieved May 10, 2020, from https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)28157-7/full-text
* Vecāku atbildība	Izglītēt meitu par profilaktiskajām onkocitoloģiskajām apskatēm, pastāvīgām, veselīgām attiecībām, STS riskiem.	Dažādu pieejamo profilaktisko aktivitāšu izvērtēšanas rezultātā, interese par vakcinēšanu mazinās.
Lēmums: Nevakcinēt.		

2020.gads - lēmuma pieņemšanas soli:

Būtisko jautājumu grupa	Konteksts	Pārdomas
* Vai profilakse ir labāka nekā ārstēšana	Ir būtiski vairojusies izpratne par vēža profilaktiskajām aktivitātēm un vēža ārstēšanas iespējam un ierobežojumiem medicīnas studiju rezultātā.	Nodoms vakcinēt.
* Bailes no nezināmā	Pašmācības ceļā iegūta izpratne par vakcīnas darbības principiem un laika gaitā sasniegtajiem uzlabojumiem.	Nodoms vakcinēt.
* Ierobežotas zināšanas un izpratne	Pārsteigums uzzinot, ka vakcīna ir aktuāla abu dzimumu pārstāvjiem. Aizdomīgums, kāpēc valsts apmaksāta ir tikai vakcinācija meitenēm.	Parādās piesardzīgums vakcinēšanas jautājumā.
* Komplicēti lēmumi par vakcināciju	Grūtības atrast neitrālu, atvērtu sarunu biedru, ar kuru kopā izzināt un izvērtēt jaunāko pieejamo informāciju par vakcīnu, kopā pārrunāt lēmumu.	Vēlme veltīt papildus laiku viedokļa noformulēšanai, lēmuma pieņemšanai.
* Vecāku atbildība	Meitas gadījumā saglabājas iepriekšējais plāns par izglītošanu. Bažas par dēla iespējām mazināt riskus. Aņņemšanās ieguldīt laiku pašizglītošanās procesā. Informācija par vakcīnu efektivitātes izvērtējumu problemātiku.	Aizdomīgums un aņņemšanas iepazīt jaunāko informāciju: Rees, C., Brhlikova, P., & Pollock, A. (n.d.). Will HPV vaccination prevent cervical cancer? - Claire P Rees, Petra Brhlikova, Allyson M Pollock, 2020. Retrieved May 10, 2020, from https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0141076819899308
Lēmums: Turpināt mērķtiecīgu izpēti atkārtota lēmumu pieņemšanai otrās meitas un dēla HPV vakcinācijas kontekstā tuvākā gada laikā.		

HPV vakcinācijas veikšanai Latvijā

Kopš 2020.gada.

Uzmanību! Tas ir CPV jeb cilvēka papilomas vīruss

CPV SKAR GAN VĪRIEŠUS GAN SIEVIETES

NO TIEM **13** = **AUGSTA riska** KANCEROĢĒNI
14., 18., 31., 33., 35., 39., 45., 51., 52., 56., 58., 59. un 66. CPV tips

99% DZEMDES KAKLA VĒŽI izraisa ilgstoša cilvēka papilomas vīrusa infekcija!

1 no 20 vēža gadījumiem ir CPV izraisīts!

KĀ IEGŪST CPV?

DZIMUMKONTAKTI, TAI SKAITĀ ORĀLI
SADŽĪVES KONTAKTI
MĀTE BĒRĀM DZEMDĪBU LAIKĀ

ZEMA riska

IZRAISA DAŽĀDU KĀRPU UN PAPILOMU VEIDOŠANOS
Visbiežāk izraisa 6. un 11. CPV tipu

Kā sevi pasargāt?

VAKCINĒŠANĀS PRET CILVĒKA PAPILOMAS VĪRUSU
REGULĀRAS PĀRBAUDES PIE GINEKOLOGA

IR vakcīna pret CPV

AIZSARGĀ
AIZSARGĀ PRET BIEŽĀKAJIEM "AUGSTA RISKĀ" CPV TIPIEM, KAS VAR IZRAISĪT VĒŽI VAI CĪTAS VESELĪBAS PROBLĒMAS, KĀ ARĪ PRET 6. UN 11. CPV TIPIU.

DROŠĀ!
VAKCĪNA NESATUR CPV VĪRUSU VAI VĪRUSA DNS!
VAKCĪNA NESATUR VĒŽA ŠŪNAS!

PREZERVATĪVS NEPASARGĀ NO CPV!
INFICĒTIES VAR ARĪ NO PIRMĀ UN VIENĪGĀ PARTNERA

PUIŠIEM UN MEITENĒM NO 9 GADU VECUMA

IETEICAMA ARĪ SIEVIETĒM UN VĪRIEŠIEM

Vairāk informācijas:

- * Slimību kontroles un profilakses centra mājas lapā - <https://spkc.gov.lv/lv/tavai-veselibai/cilveka-papilomas-viruss-un-dz/informacija-iedzivotajiem>
- * Latvijas onkologu asociācijas mājas lapā - <http://www.onkologi.lv/info/pasaule-dzemesdes-kakla-vezis-ir-ceturta-biezaka-veza-lokalizacija/>
- * Latvijas ginekologu un dzemdību speciālistu mājas lapā - <https://www.ginasoc.lv/search?s=CPV>

Iespert Vēzim Cik Spēka

Tavai dzīvei būs beigas
Lai cik vareni audz
Kā glūņa no stūra tu lūri
Un glēvi vilini mīļos mums prom

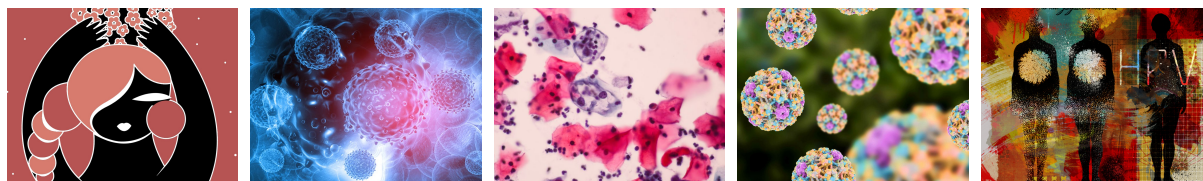
Bet vēzis ir vārds ne teikums
Mēs gatavi cīņai
Lai cik bezkaunīgs ir tavs veikums
Dzīvības spēki aug

Pat salauzti krītiņi zīmē
Tev nezināms ir mūsu mērs
Un sargies, tas mostas dzīvei
Dziedinošais cerību spēks

Mēs spējam būt
Mēs spējam varēt
Ne uz ceļiem tev mūs redzēt
Bet staltus pilnā augumā, spēkā

Tu sāki to pirmais, ak, vēzi
Tas laika jautājums vien
Līdz radīsim zāles
Un spersim cik spēka lai zemē tu lien!

Kerola Ellis, Maijs 2019 (Mrs Yorkshire the Baking Bard)

Pielikums - dzejolis oriģinālvalodā

Let's Kick Cancer's Arse

You're life that's cut short by deadline
While you viciously spread day-by-day
Like a coward you watch from the sideline
As you're talking our loved ones away

But cancer's a word not a sentence
Be assured that we're on the attack
While you shamelessly show no repentance
We are finding the strength to fight back

A crayon still colours when broken
You miscalculate how we can cope
So beware of the force you've awoken
There's no medicine better than hope

We are more than a worthy contender
We intend to ensure your defeat
So no more on our knees we surrender
We defiantly rise to our feet

So cancer you started this contest
It's matter of time till you're licked
We'll rejoice on the day of your inquest
When they tell us your arse has been kicked!

Calor Ellis May 2019 (Mrs Yorkshire the Baking Bard)